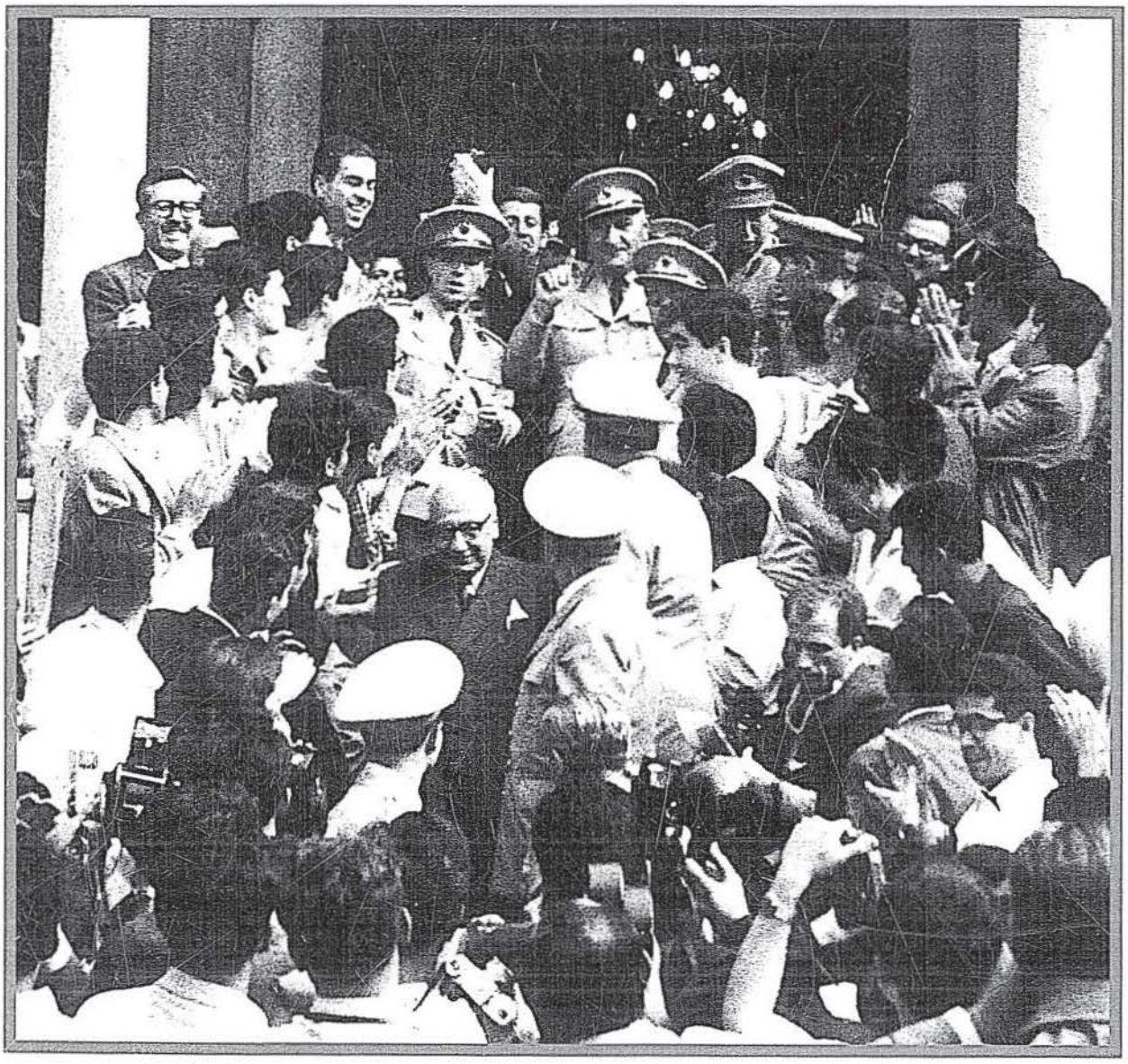
BELGELERLE TÜRK TARİHİ DERGİSİ

DÜN/BUGÜN/YARIN

AYLIK DERGİ MAYIS 2002, SAYI 64 3.000.000 TL.

ISSN 0522-7364

Mondros Mütarekesi'nin İlk Uygulamaları Türkiye'nin İşgali (VII)

Tülây DURAN

BELGE 74

Hariciye Nezareti'nden
Harbiye Nezareti'ne

Özel Kalem
13223/67

Harbiye Nezareti'ne

(Genelkurmay İkinci Şubesi tarafından 16 Ocak 1335 (1919) tarih ve 323 numaralı resmi yazılarının cevabıdır.)

"Osmanlı Ordusu ile İngiliz Ordusu arasındaki ilişkilerin her türlü değişik yorumlamalardan ayırdedilmesinin sağlanmasını temin çok önemli ve aslında askeri bir meseledir. Bakanlığınıza mensup subaylar ile İngiliz ordusu subayları arasında daima temas mevcut olmakla bu önemli askeri meselenin de iki taraf subayları arasında uygun bir şekilde görüşülerek belirlenmesi ve düzenlenmesinin uygun olacağı tarafımızdan hatırlatılmaktadır."

Ek

Osmanlı Ordusu
Genelkurmay Başkanlığı
423/323 16 Ocak 1335 (1919)

"Efendim Hazretleri,

Altıncı Ordu'dan alınan üç adet şifre sureti ekli olarak takdim edilmiştir.

Nusaybin'den Elcezire'ye kadar olan demiryolu hattı üzerindeki mevcut durum sebebiyle Suriye'deki Altıncı Osmanlı Ordusu ile İngiliz ordusu arasındaki ilişkilerin herhalde düzenlenmesi ve ıslah edilmesinin lüzumu açık bir şekilde kendini göstermektedir. Çünkü İngilizler bir taraftan demiryolu hattı boyunca doğuya doğru ilerlemekte ve diğer taraftan da Urfa şehrinde siyasi tahrikler yaparak oralarda bir Kürt meselesi çıkarmak istemektedirler. Bu durumun bilhassa bugün Osmanlı Hükûmeti'ni etkileyen en önemli yönü Altıncı Ordu'dan terhis edilmesi gereken ve sayıları on bini geçen askerlerin terhise sevkedilemeyerek bulundukları yerlerde kalmalarıdır. Bu bölgedeki demiryolu hatlarını ellerinde tutan İngilizler, batı ya doğru Altıncı Ordu'dan yapılacak terhis sevkiyatını engellemekte ve ara sıra sevkedilebilen kafileler ile Urfa civarlarında Basrevi ismindeki Kürt şakisinin ve Adana vilayeti dahilinde de Fransız üniforması giymiş Ermeni askerlerinin taarruz ve hücumlarına uğramaktadırlar.

Bugün Osmanlı ülkesi içindeki işgal kuvvetleri ile Osmanlı askeri kuvvetlerinin karşılıklı durumlarını siyasi tahrikler ve demiryolu hatlarının işletilmesindeki güçlükleri belirten genel durumun haritası ekli olarak takdim edilmiştir. Bu haritanın incelenmesi ile anlaşılacağı gibi işgal kuvvetleri mütareke şartlarına aykırı olarak bilhassa doğu bölgesindeki araziye çok fazla ilerlemiş ve bizi birçok emri vakiler karşısında bırakarak bugünkü güç durumu yaratmışlardır.

Öncelikle ordular arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması, ikinci olarak henüz istila edilmeyen bize ait arazinin mütareke şartlarına aykırı bir şekilde istila edilmesinin engellenmesi ve mümkün olduğu kadar Nusaybin'den İstanbul'a kadar emin ve hertürlü tehlikelerden korunmuş bir demiryolu ulaşımının sağlanması için İtilâf Devletleri temsilcileriyle olumlu ve uygun bir kararın alınmasına müsaade edilmesi rica olunur."

Harbiye Nazırı A.
Genelkurmay Başkanı
Fevzi

BELGE 75

Nafıa (Ulaştırma) Nezareti
Demiryol-Limanlar Md.lüğün'den
Hariciye Nezareti'ne

6 Şubat 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

"Efendim Hazretleri,

Mütarekenin 15. maddesine uygun olarak Osmanlı demiryollarının

İtilâf subayları tarafından idare edileceğinden, İtilâf Devletleri Yüksek Komiserliği'nden Bakanlığımıza takdim edilen yazının bir sureti ilgili şirketlere tebliğ edilmiş ve bir sureti de ekli olarak takdim edilmiştir."

Nafıa Nazırı A.
Mehmet Rıza

BELGE 76

Babıâli'den
Hariciye Nezareti'ne

Babıâli
Mühimme Kalemi
341313/36 19 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

"Efendim Hazretleri,

İtilâf Devletleri tarafından mütarekenin 15. maddesi uygulamasından olduğu açıklaması ile Doğu ve Batı Anadolu demiryollarına açık açık elkonduğu, bu yolların müdürlerinin müracaatlarından ve komiserlerinizin raporlarından anlaşıldığından ve bu işlemin yapılacağına dair Bakanlıkça hiçbir bilgi olmadığından söz edilerek bu konuda yapılacak uygulamanın tayin ve açıklanması Nafıa Nazereti (Ulaştırma Bakanlığı) tarafından bildirilmiş olduğundan gereğinin yerine getirilmesi ricasıyla bu resmi yazı yazıldı."

Sadrazam A.
Emin

BELGE 77

Babıâli
Hariciye Nezareti'nden
Başbakanlık'a

Babıâli
Özel Kalemi
13331/42 26 Ocak 1335 (1919)

Başbakanlık'a

(19 Ocak 1335 (1919) tarihli ve 341313-36 numaralı resmi yazılarının cevabıdır.)

"Nafıa Nezareti (Ulaştırma Bakanlığı) tarafından makamınıza daha önce gönderilen resmi yazıda Doğu ve Batı Anadolu demiryollarına İtilâf Devletleri tarafından açık açık el konulduğuna dair adı geçen bakanlıkta herhangi bir bilgi olmadığı bildirildiği söyleniyorsa da önce bu konuda daha önce alınmış olan yazının Nafıa Nazırı (Bakanı) Paşa Hazretlerine gönderilmiş olduğu bilgilerinize arz edilir."

BELGE 78

Babıâli
Başbakanlık'tan
Hariciye Nezareti'ne

Babıâli Özel Kalemi
341347/39 21 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

"Efendim Hazretleri,

Arka arkaya terhis edilmekte olan askerlerin Suriye ve Irak ahalisinden ve onbin askerden oluşan bölümünün elde araç olmaması sebebiyle sevk edilememekte olduğundan ve bunlar bir süre daha burada kaldıklarında askerlik şan ve şerefini ve asayişi bozmaları mümkün bulunduğundan söz edilerek İtilâf Devletleri tarafından herhalde vapur sağlanması gerektiği lüzumuna dair bazı düşünceleri kapsıyan ve Harbiye Nezareti'nden alınan 16 Ocak 1335 (1919) tarihli ve 1123 Numaralı resmi yazının sureti tarafınıza gönderilmiştir.

Bu yazının dikkat çeken ve önemli olan bilgilerine dayanarak bu konuda gerekli teşebbüste bulunarak gönderilmesi gereken askerlerin bir an evvel gidecekleri yerlere sevkedilmeleri hazırlığının yapılmasına ve neticesinin bildirilmesi konusunda bu yazı yazıldı."

Sadrazam A.
Müsteşar
Emin

Ek

Harbiye Nezareti'nden
Sadaret (Başbakanlık)e
1123 Resim Yazı

16 Ocak 1335 (1919)

"Efendim Hazretleri,

Bilgileriniz dahilinde olduğu gibi terhislerine Padişah emri ile karar verilmiş olan askerlerin vasıta bulundukça terhisleri yapılmakta ise de Suriye ve Irak halkının hiçbir şekilde araç bulamaması sebebiyle sevklerinin yapılması mümkün olmamakta ve bu konuda herhalde İtilâf Devletleri'nin yardımlarına kesin olarak ihtiyaç olmaktadır.

Bu konunun sağlanması daha önce Hariciye Nezareti'ne yazıldığı gibi gerekli teşebbüslerde de bulunularak bakanlığa bilgi verilmesi yüksek şahıslarına arz edilmişti.

Yapılan bütün teşebbüslerden şimdiye kadar hiçbir netice elde edilememiş fakat askeri kıtalar terhise hazır tutulduğundan ve bazı grupların terhis edildiklerini gördüklerinden kendilerinin niye hemen terhis edilmedikleri veya terhislerinin tehir edildiklerini anlayamadıklarından sızlanmakta ve hatta ordunun disiplinini ve memleketin asayiş ve sessizliğini ihlal edecek kadar cüret gösteren ve sayılabilecek daha birçok sıfat ve askeri idarenin yasakladığı toplu şikâyet sokaklarda disiplinsizlik ve ona benzer durumlara kasti olarak yönelmelerini destekleyen çok sayıda Arap askeri bulunduğu gibi İstanbul'dan gönderilmek üzere Selimiye Kışlası'nda toplanmış ve ayrıca dörtbin asker de mevcut bulunmuştur.

Kömür yetersizliği sebebiyle bunların demiryolu ile nakledilmeleri imkanı mümkün olmadığından ve bulundukları kışla da ancak dört bin kişiyi barındırabilecek bir kapasitededir. Fakat terhis edilmesi gereken diğer askerlerinde, eldeki askeri binaların İtilâf Devletleri ta-

rafından işgal edilmesi sebebiyle orada toplanmaları ve genelde kışla mevcudunun sekiz-dokuz bin sayısında olması zaruri olduğundan, dört bin kişilik bir yere sekiz-dokuz bin kişi barındırılmak istenildiğinde izdiham sebebiyle bulaşıcı bir hastalığın ortaya çıkması ve bunun engellenmesi mümkün olmayacaktır. Gerek bunların ve gerekse kıtada bulunanların eldeki asker ile düzenin ve hatta iaşelerinin bile sağlanması mümkün değildir.

Bununla beraber bütün açıklamalarımın dikkate alınarak, toplam on bin kadar olan terhis edilecek askerin herhalde bir an evvel sevkleri için İtilâf Devletleri tarafından vapur verilmesi suretiyle bu güçlüğün aşılması konusunda İtilâf Devletleri nezdinde etkili teşebbüslerde bulunulması ve neticesinin yerine getirilmesi için acil olarak Bakanlığımıza bildirilmesi konusunda müsaadelerinizi önemle arz ve istirham ederim."

Harbiye Nazırı A.
Ömer Yaver

Aslına uygundur. Mühimme Kalemi Müdürü adına Muavin Server.

BELGE 79

Harbiye Nezareti'nden
Hariciye Nezareti'ne

Kanunlar ve Nizamlar Şubesi
206/14 21 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti

(21 Ocak 1919 tarih ve 13315/78 numaralı resmi yazılarının cevabıdır.)

"Osmanlı subay ve askerlerinin İtilâf Kuvvetleri subaylarına resmi saygı göstermeleri 30 Ocak 1919 tarihinde icap edenlere tamim olarak tebliğ ve yazıldığı gibi dışarıdan İstanbul'a gelen subay ve askerlerin de bu tebligata uyması ve teftiş yapılması gerektiği de İstanbul muhafızlarına bildirilmiş ve bu konuda önceden İstanbul'daki Türkiye Avrupa'sındaki İtilâf Devletleri Kumandanı General Wilson'a makamımızdan cevap olarak yazılan resmi yazı sureti ekli olarak bakanlığınıza gönderilmiş olmakla ona göre gereğinin yerine getirilmesi."

Harbiye Nazırı A.
Müsteşar

Ek

Harbiye Nezareti'den
İstanbul'daki Türkiye Avrupa'sı İtilâf Dev. Kum. General Wilson'a

Kanunlar ve Nizamlar Şubesi
No. 3838 12 Ocak 1335 (1919)

(9 Aralık 1918 tarih ve 109/4 numaralı resmi yazılarının cevabıdır.)

"Osmanlı subay ve askerlerinin İtilâf Kuvvetleri subaylarını resmi saygı ile selamlamaları gerektiği gerekli yerlere tebliğ edilmiştir.

Ancak İtilâf Kuvvetleri asker ve subayları tarafından da Osmanlı subaylarına karşı resmi saygı gösterilmediği, bu konuda alınan raporlardan anlaşıldığı yüksek makamlarına bildirilir. Bu konunun halledileceği ve gerekli işlemin yüksek makamlarından sağlanacağı konusunda şüphe edilmemektedir.

Bununla beraber İtilâf Kuvvetleri asker ve subaylarının bu konuda hazırlık olmak üzere Osmanlı komutanlarının, subaylarının halen taşımakta oldukları apoletleri ile ve kendilerine ait işaretleri, renkleri belirten örnekler ekli olarak takdim edilmek üzere gönderilmiştir.

Osmanlı komutanları ve subaylarınca İtilâf Kuvvetleri komutanları ve subaylarının taşıdıkları askeri rütbe dereceleri ve işaretlerinin bilinmesi için ve bu konudaki özel işaretleri belirten numunelerden yeterli sayıda veya burası tarafından çoğaltılıp dağıtılmak üzere bir örneğinin tarafıma gönderilmesini rica eder, saygılarımın kabulünü istirham ederim."

Harbiye Nazırı

BELGE 80

Babıâli (Başbakanlık)den
Hariciye Nezareti'ne

Babıâli
Mühimme Kalemi
341314/33 19 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

(15 Ocak 1919 tarih ve 21 numaralı resmi yazınızın cevabıdır.)

Arap ve İngilizlerin Elcezire, Akçakoyunlu ve Telebiyaz bölgelerindeki faaliyetlerine dair 6 ncı Ordu'dan gönderilen telgrafın alındığını bildiren Harbiye Nezareti'nden gelen resmi yazı ile telgrafın sureti dahi ekli olarak tarafınıza iletilmek üzere gönderilmiş olmakla istenilen bilgilerin açıklanması, gereğinin süratle yerine getirilmesine destek verilmesi konusunda resmi yazı gönderildi, efendim."

Sadrazam Adına
Müsteşar Emin

BELGE 81

Babıâli (Başbakanlık)den
Hariciye Nezareti'ne

Babıâli
Mühimme Kalemi
341316 19 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

(19 Ocak 1919 tarih ve ..... numaralı resmi yazının cevabıdır.)

Dört-beş yüz Arap atlısı tarafından Akçakoyunlu ve Çobanbeyli istasyonları işgal olunduğu ve benzeri bilgilere dair Antep Mutasarrıflığı'ndan alınan telgraf, 2 nci Ordu Kumandanlığı'ndan gönderilip Harbiye Nezareti (Harp Bakanlığı)

nden resmi yazı ile bildirilen şifre telgrafın sureti ekli olarak tarafınıza gönderilmekle yazılı bilgilerin açıklanması ve gerekenlerin yerine getirilmesi konusunda resmi yazı hazırlandı, efendim."

Sadrazam Adına
Müsteşar Emin

BELGE 82

Dahiliye Nezareti'nden
Hariciye Nezareti'ne

U. 16594
E. 134 31 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

Geçende şerif adına Arappınarı'na gelen memurları yakalamak için ordudan gönderilen bir tabur askere karşılık İngilizler tarafından belirli bir kuvvet sevkedilerek askerin önce top, mitralyöz, top ve cephanesini almak ve daha sonra da yalnız tüfeklerini iade ile kendilerini ihraç etmek suretiyle gerek Çobanbeyli ve gerek Elcezire'nin işgal olunduğundan ve İngilizlerin Halep ve Musul ile bir ulaşım hattı temin ve demiryolu hattını işgal için birer bahane ile yavaş yavaş Diyarbakır hududuna geçerek Resulayn ve Nusaybin'e doğru yürüyecekleri hareketlerinden hissedilmektedir. Fakat ordu daha şimdiden erzak ve mühimmatını yavaş yavaş geri çekmekte ve işgal başladıkça askerler de alınmakta ve İngilizler tarafından işgal olunan yerlerde idari ve jandarmaya ait görevler, şimdilik elleşilmemekte ise de Çöl Ağzı'nda ve Urban aşireti güzergâhında bulunan Resulayn çevresinin asayişinin her ihtimale karşı biraz daha güçlü olarak sağlanması konusunda belirli sayıda jandarma kuvveti ayrılması uygulaması yapıldığından söz edilmektedir. Bu gibi durumlar olduğunda idari memurların takip edecekleri hareketler çok acele ve açık olarak bildirilmesi Diyarbakır vilayetinden gelen şifreli telgrafta bildirilmiş olduğundan bu konuda gerekli açıklamanın acilen yapılması ve bildirilmesi konusunda emirleri beklenmektedir."

Dahiliye Nazırı V.
Ahmet

Ek- 1

18 Ocak 1335 (1918)

2 nci Ordu Kumandanlığı'ndan
19 Aralık 1334 (1918) Tarih ve
2441 Şifre Sureti

"Antep Mutasarrıflığı'ndan alınan telgraf aynen aşağıdadır:

Geçenlerde mitralyöz ile donatılmış dört-beş yüz Arap atlısı Elcezire'ye gelip orada bulunan muhafız jandarma askerlerini uzaklaştırarak Elcezire'yi işgal ettikleri haber alınmıştı. Bugün talip bölgesine gelen bir şahıs yine aynı sayıda atlının Akçakoyunlu ve Çobanbeyli istasyonlarına gelerek bu istasyonları da işgal ettikleri haberini veriyor.

15 Aralık 1918 tarihli ve 101 numaralı telgraf ile arzedilen ve aynı şekilde buradaki bölükteki onbir askerden başka bir kuvvet yoktur.

Yaya jandarmalarda istifa ettiklerinden yeniden teşkilâtlandırılmalarına çalışılıyorsa da bu mümkün olmadığına ve Arap atlılarının mitralyöz ile donatılmış olmalarına göre bunlara karşı ne ile mücadele edileceği bilinemiyor.

Dün buraya üçü mitralyözlü diğerleri yük ve binek olmak üzere onüç otomobil ile gelen İngiliz askeri kuvvetleri bir yüzbaşı ile bir binbaşı hükûmete gelip binbaşının Antep'te oturması için general tarafından emir verildiğinin, isminin Mrs. Miles olduğunu ve ve kaymakamın da buradaki boşaltılmış Ermeni evlerinden araştırılmasına memur olduğunu Halep, Hama ve Humus'daki Ermenilerin kafile kafile iade edilmeleri yoluna gidilecektir. Buraya döndüklerinde iskân ve iaşeleri sağlanmasına fırsat bulunamaması General Mc Andrew tarafından da bilinmektedir. Bir taraftan İngilizler seferi kuvvetler ile gelip yavaş yavaş işgal ediyorlar, diğer taraftan Arap atlılarını mitralyöz ile donatarak Elcezire, Akçakoyunlu ve Çobanbeyli istikâmetine sevkediyorlar. Bunların maksatlarının ne olduğu anlaşılamıyor. Gelen İngiliz yüzbaşısının dikkatini çektim. Konu ile ilgili olarak kendinin bir cevap veremiyeceğini ve eğer kendisine bir mektup verilirse generale vereceğini söyledi. Ayrıca durumu elinden geldiği kadar anlatacağını gerçekte bu işin askeri bir görev olduğunu, askeri taraftan bu konuda gerekli bilginin icap eden makama yazılmasının daha uygun olacağını söyledi. Eline, Elcezire, Akçakoyunlu olaylarını sıra ile açık bir şekilde bunun bir an önce engellenmesini anlatan bir mektup yazarak derhal eline verdim. Yüksek makamınız tarafından bildirilmiş olan ve buraya her nereden olursa olsun asker yetiştirilmesini önemle arz ve istirham ederim.

Ordu lağvedilmiştir. Kaldırılmamış dahi olsa Konya ve civarından Amanos doğusunda meydana gelen bu gibi olaylara karşı tedbir almak yetkisi dışındadır. 6 ncı Ordu'nun Amanos doğusundaki bölgeye ne dereceye kadar etkili olabileceğini bilemem. Yalnız bu gibi olayları süratle haber alarak Halep'teki İngiliz kıta komutanlığına bildirmek ve engellenmesini sağlamak üzere hükûmetin Halep'te bir temsilcisinin bulunmasına ihtiyaç görüyorum. İstanbul tarafından bunun sağlanması ve süratle yerine getirilmesini teklif ederim."

Başbakanlık Mühümme
Md.lüğü
Resmi Mühür

Ek- 2

Suret

"1- Harran kazasına bağlı ve Telebiyaz istasyonunun güneyinde Ayınisa nahiyesinde Arap hükûmeti adına Reka hükûmeti tarafından gönderilen bir kaç Çerkez Arap atlısının ahaliden 700 kuruş madeni para alarak ve nahiye gelirlerinden bir kısmının önceden Arap hükûmeti adına gönderilmesi lazım geldiğini tebliğ ederek ..... nahiyesinin ileri gelenlerinden toplayarak iki at ile Raka'ya döndükleri Urfa Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir.

2- 28 Aralık 1918 de bir İngiliz subayı kumandasında 150 Arap atlısı ile üç makinalı tüfek, iki zırhlı otomobilin Akçakoyunlu'ya geldikleri, Elcezire istasyon kumandanlığından gelen telgraftan anlaşılmıştır. Elcezire'de bulunan jandarma takım kumandanının açıklamasına göre Harmen (?) ve Akçakoyunlu'daki tahılın Fırat nehri doğusuna nakledilirken 100 Arap atlısı ile bir zırhlı otomobil ve iki makinalı tüfek ve bir İngiliz subayı refakâtinde Akçakoyunlu'ya gelmiş ve tahılın iadesini telgrafla Elcezire'den istemişti. Bunların Elcezire'ye gelmeleri de beklenmekte imiş. Elcezire istasyonunu işgal etmiş olmalarına rağmen Elcezire köyünde kalan ve kuvveti tahminen 500 Arap ve Çerkez'den oluşan müfrezeye jandarma takım subayı oradan çıkmasını teklif etmiş ise de çıkmamakta ısrar etmişler ve buraya yakında birçok askeri kuvvetler gelerek müfrezemizin uzaklaştırılacağını belirtmişlerdir.

3- Bir İngiliz başçavuş kumandasında bir kaç Arap atlısının Telebiyaz istasyonuna beş saat mesafede bulunan Harmen (?) yakınına gelerek bütün devlet gelirlerinin Arap hükûmeti adına Raka hükûmetine vermeleri konusunda ısrar etmişseler de, evvelce verdiğim talimata uygun olarak geri çekilmedikleri takdirde silahla uzaklaştırılacakları şeklinde gönderilen arapça yazılı bir mektup üzerine cevap vermiyerek 31 Aralık sabahı Raka'ya döndükleri ve bunların Telebiyaz istasyonuna da geleceklerinin Harran Kaymakamlığı'nın açıklamasına bağlı olarak Urfa Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiştir. Müstakil Urfa livası hududuna tecavüze cesaret eden serserilerin yakalanması ve gerekli silaha müracaat edilerek uzaklaştırılacaklarının bildirilmesi gerekli yerlere yazılmıştır.

4- Antep'ten geçerek 31 Aralık'ta Urfa'ya gelen İngiliz subayları mutasarrıflığa kendisinin daha önce kararlaştırılan, Ermenilerin iskân edilmeleri emri ve yerleştirilmeleri için ne kadar çalışıldığını anlamak amacıyla geldiğini açıklamıştır. Bu açıklamadan amaçlarının Urfa Kürt reisleri ve aşiretleri ile gizlice görüşebilmek, hükûmet aleyhine propaganda yaparak Kürtleri ve yerli halkı taraflarına çekmek ve bu suretle vatanın önemli bir kısmını ayırmak olduğu anlaşıldığı ve bu durumun mutasarrıflık tarafından gizli olarak korunmuş olan Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Komitesi tarafından yüksek makamlar nezdinde protesto edileceği ve bunların Antep telgrafhanesine birçok şifre yazdığından sözederek kontrol memuru olarak koydukları Urfa Mutasarrıflığı tarafından bildirilmiştir. Urfa'ya gelen İngiliz subayları Urfa ve Suruç'ten Halep'e telgraflar çekmişler, Urfa telgraf merkezinden çektikleri çok acele işaretli fransızca telgrafın tercüme sureti aşağıdadır."

Ek- 3

Antep yolu ile
Kaymakam Samir Bey'e

"Yarın koton bakır şapkalar toplanacaklar, trenle Antep-Birecik yolu ile geliniz. Arappınar istasyonunda bekliyeceğim. Gelip gelmiyeceğinizi telgraf ile bildiriniz. Antep zabıtasından bana Suruç'teki Yüzbaşının adresi ile türkçe telgraflar gönderilmesini isteyiniz. Tunç şapkalıların yarın Urfa Kürt aşiretlerine yardım ettiklerini Urfa Mutasarrıfı bildiriyor. İngiliz subayları bir telgraf yazarak niçin ve ne maksatla geldiklerini, neden evvelce seyahat sebeplerini bildirmediklerini, mütarekeye aykırı olarak Antep telgraf merkezine kontrol memurunu niçin koyduklarını burada telsiz-telgraf ve kablo mevcut olmadığı gibi hükûmet haberleşmesinin kesin olarak kontrol edilmiyeceği için neden mütarekeye karşı hareket ettikleri sakin ve bağlı olarak oturan aşiretleri himaye ve teşvik edecek toplantıyı hiç hatırlatmadığım gibi hareketlerinin sebeplerini açıklamalarını tebliğ ettim. Bunların bu gibi teşebbüsler ile bu bölgedeki Türk ekseriyetini yanıltmak amacında bulunmalarının açık olduğu ve İtilâf Devletleri nezdinde gerekli teşebbüslerin yapılması andlaşma ve mukavele karşıtı hareketlerde bulunmalarının engellenmesinin sağlanması."

6 ncı Ordu Kumandanı
Ali İhsan

Aslına uygundur. Başbakanlık Mühimme Müdürriyeti. Resmi Mühür.

BELGE 83

Hariciye Nezareti'nden
Dahiliye Nezareti'ne

Özel Kalem
13332/84

Dahiliye Nezareti'ne

(19 Ocak 1335 (1919) tarihli ve 16398/81 numaralı resmi yazılarının cevabıdır.)

"Urfa Sancağına gelen İngiliz subayının durum ve hareketleri ve cesaretle kazanın durumuna, İngi-

lizlerin Suruç'i işgal kararında olduklarına ve Elcezire'den Nusaybin'e kadar yaşıyan aşiretlerin İngilizlerin teşvikleriyle olumsuz olayları yaratmasına sebep olabilecekleri ve Basravi aşiretine mensup eşkıyanın bazı subayları şehit ve mallarını gasbetmeleri, İngilizlerin hiç olmazsa Fırat nehrinin doğu sahiline geçirilmemeleri durumunun sağlanmasına dair gönderilen açıklamalara bağlı olarak gerekli teşebbüsler sağlanılmaya çalışılacaktır. Ancak yüksek bakanlıklarınca da bilineceği gibi İngilizlerin mütareke şartlarını istedikleri gibi uygulamalarına engel olunmak istenilmiş ise de bu hareketlerimiz yeterli olmamış fakat yine bu konuda durumun elverdiği şekilde tebliğlere uygun olarak hareket edileceği bilinmelidir."

BELGE 84

Dahiliye Nezareti'nden
Hariciye Nezareti'ne

19 Ocak 1335 (1919)

Hariciye Nezareti'ne

"Buraya gelen İngiliz subayından gördüğü güvence üzerine Suruç'li Bolsun yirmi kadar taraftarı ile mevcut hükûmetin bölünmüş olduğunu öne sürerek Kürtlük adına hükûmet kurmak için çevreye ve hatta milli aşiret reisine mektuplar göndermekte olduğu ve Mahriç nahiyesi merkezine gelip mevcut hükûmet yıkılmış olduğundan sözederek nahiye müdürünü ve jandarmamızın oradan çıkarılmasına kadar cesaret ettiği bildirilmişti. Yine Kürt reisleri ile görüşmemesi ve belgesiz olarak liva dahilinde gezerek halkı tahrik etmemesi ve 6 ncı Ordu bölgesinden çekilmesi, bunu yapmadığı takdirde harp esiri sayılacağı hakkında Ordu Kumandanlığı'ndan Ocak ayı başlarından beri Arappınarı'nda bulunan İngiliz yüzbaşısına resmi yazı gönderilmiş ve durumdan Halep'deki İngiliz Kumandanı Allenby'e bilgi verilmişti. Resmi yazı olayı dikkate alınmadığından İngilizlerin mütarekeye aykırı liva dahilinde genişleyen bir tavırla Suruç kazasını da işgal kararında oldukları gerçekte Halep-Elcezire demiryolu hattının kuzeyinde yaşıyan ahali Türk ve devletine bağlı olması sebebiyle İngilizler tarafından yapılacak tahriklerin tesirsiz kalacağı bilinmektedir. Fakat Elcezire'den Nusaybin'e kadar devam eden demiryolu hattının kuzey ve güneyinde bulunan halk aşiret hayatı yaşamaktadır. Genelde cahil, kendi çıkarlarını takdirden aciz olduklarından çok küçük sayılabilecek derecedeki bir çıkar mukabilinde bile İngilizlerin teşvik ve tahrikleri ile beklenilemiyecek olayların oluşmasından çekinmiyerek mevcut hükûmeti güç bir duruma düşürebileceklerdir. Özetle İstanbul'dan Halep yolu ile arabalarla evlerine dönen çok sayıda asker ve ihtiyat subayı Suruç kazasının istasyonu olan Arappınarı'na yakın bulunan ve Kürtlük adına çalışan Basravi'nin aşiretine bağlı eşkiyaların tecavüzüne uğrayarak bazı subayları şehit ve hepsinin mal ve eşyası dağıtılmış ve gasbedilmişti. Bu yapılanlardan Suruç'de yaşıyan diğer aşiretlerin de cehalet sebebiyle onlara uymak için Kürtlük fikrine meylederek kazanın İngilizler tarafından işgaline sebep verilmiş olacağı açıklamasıyla her ne suretle olursa olsun İngilizlerin Fırat nehrinin doğusuna geçirilmemesi şartlarının sağlanması Urfa Mutasarrıflığı'ndan alınan çeşitli telgraflar da belirtilmişti. Yine Arappınar istasyonunun 15 Ocak günü akşamı İngilizler tarafından işgal edildiği daha önceden bu mutasarrıflıktan bildirilmiş ve bu konuda uygulanması mümkün hareketin livaya tebliği 13-15 Ocak 1919 tarihli yazı ile tarafımdan yüksek makamınıza bildirilmişti.

İngilizlerin yukarıda açıklanan hareketleri mütareke şartlarına tamamen aykırı ve aynı zamanda aşiretler nazarında mevcut hükûmetin yıkıldığı, onur ve gücünü yaralıyacak etkili olayların çıkmasının mümkün bulunmasına engel olunması için gereken teşebbüsler yapılmasının mutasarrıflıktan bidirildiği gibi İngilizlerin hiç olmazsa Fırat nehrinin doğu sahiline geçirilmemelerinin sağlanmasını mutasarrıflığa tebliğ edilmek üzere gerekli talimatın gönderilmesi ricasıyla."

Dahiliye Vekili
Ahmet

(Devamı var)